

ÂŞIK VEYSEL'İN ONTOLOJİK BAKIŞ AÇISIYLA 'KARA TOPRAK' ŞİİRİ: VARLIK, HAYAT VE DOĞA İLİŞKİSİ

Burcu Kaya Karaduman

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
burcukaraduman76@gmail.com
0000-0003-3662-7078

ÖZET

Bu makale, Âşık Veysel Şatıroğlu'nun yaşamı, sanatı ve Türk halk müziği ile toprak teması arasındaki bağa odaklanmaktadır. Âşık Veysel, 20. yüzyılın önemli bir döneminde yaşamış ve özellikle doğa, toprak, insan ve aşk gibi temaları işleyen şiirleriyle tanınan bir âşıktır. Onun eserlerinde öne çıkan temalardan biri, toprak olgusudur. Toprak, hem somut bir varlık olarak hem de sembolik bir anlam taşıyarak Âşık Veysel'in toprağa olan derin sevgisini ve doğaya olan büyük hayranlığını yansıtmaktadır. Sadelik ve etkileyicilikle yazılmış eserleri, halk arasında büyük bir sevgi ve saygı kazanmış ve Türk halk müziğine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu çalışma, literatür taraması yöntemi kullanılarak hazırlanmış ve Âşık Veysel'in müzikal ve şiirsel mirasının korunması ve anılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu miras, Türk kültürünün geleceği için büyük bir önem taşımaktadır; çünkü Âşık Veysel'in eserleri hala günümüzde popülerliğini korumakta ve toprak ile insan ilişkisinin evrensel anlamlarını yansıtmaktadır. Ayrıca, Âşık Veysel'in sanatının zenginliğini ve toprakla olan bağını vurgulayarak, bu mirasın gelecek nesillere aktarılması gereken önemli bir kültürel değer olduğuna dikkat çekilmektedir.

Keywords: Sign; Âşık Veysel, Türk Halk Müziği, Toprak Teması, Âşık Geleneği, Şiir ve Müzik.

THE POEM "KARA TOPRAK" BY ÂŞIK VEYSEL FROM AN ONTOLOGICAL PERSPECTIVE: THE RELATIONSHIP BETWEEN EXISTENCE, LIFE, AND NATURE

ABSTRACT

This article focuses on the deep connection between the life, art, and the theme of the land in Turkish folk music of Âşık Veysel Şatıroğlu. Âşık Veysel, a renowned folk poet who lived during a significant period in the 20th century, is best known for his poetry that delves into themes such as nature, the land, humanity, and love. One of the prominent themes in his works is the concept of "land." The land, serving as both a tangible entity and carrying symbolic significance, reflects Âşık Veysel's profound love for the land and his deep admiration for nature. His works, characterized by their simplicity and emotional impact, have earned him great love and respect among the general public and have made significant contributions to Turkish folk music. This study, prepared using a literature review methodology, emphasizes the importance of preserving and commemorating Âşık Veysel's musical and poetic legacy. This legacy holds great significance for the future of Turkish culture because Âşık Veysel's works continue to maintain their popularity in contemporary times and reflect universal meanings of the relationship between land and humanity. Furthermore, by emphasizing the richness of Âşık Veysel's art and his connection to the land, it is pointed out that this legacy is an important cultural value that needs to be passed on to future generations.

Anahtar Kelimeler: Âşık Veysel, Turkish Folk Music, Land Theme, Âşık Tradition, Poetry and Music.

GİRİŞ

Kültür, bir toplumun veya insan topluluğunun benimsediği değerler, inançlar, gelenekler, sanat eserleri, bilgi birikimleri, davranış biçimleri, yemekler, kıyafetler, dil, müzik, dans, mimari ve diğer unsurların tümünü içeren önemli bir kavramdır. Kültür, toplumun ortak özelliklerini ve kimliğini belirler. Kültürün paylaşılması ve öğrenilmesi, insanların birlikte hareket edebilmeleri ve yaşamlarını sürdürebilmeleri için önemlidir. Âşık Veysel, Türk kültürünün kayda değer bir unsuru olan âşıklık geleneğinin güçlü temsilcilerinden biridir. 2023, Âşık Veysel'in vefatının 50. yıl dönümü olması nedeniyle "Âşık Veysel Yılı" ilan edilmiştir (Resmi Gazete, 2022). UNESCO tarafından da dünya çapında önemli bir kültürel figür olarak kabul edilen Âşık Veysel, 2023 yılında dünya genelinde ve Türkiye'de anma etkinlikleriyle onurlandırılmaktadır (UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, 2022).

Âşık Veysel Şatıroğlu (1894-1973), Türk halk müziği sanatçısı ve ozanıdır. Çocukluğunda çiçek hastalığı nedeniyle gözlerini kaybetmiş ve köyde bir süre çiftçilik yapmıştır. Âşık Veysel, genç yaşta görme yetisini kaybetmesi sebebiyle diğer insanların sesi, müzikleri ve hikâyeleri üzerinde derin bir duyarlılık geliştirmiştir. Çocukluğunda ailesi ve köy çevresindeki insanlar, müzikal yeteneklerinin temellerini oluşturmuştur. Babası, Âşık Veysel'e saz çalmayı öğretmiş ve müzikal bir gelecek için onu hazırlamıştır (Alptekin, 2009: s. 5-6). Müziğe saz çalarak başlayan Âşık Veysel, çevresindeki müzisyenlerden ilham alarak kendini geliştirmiştir. 1915 yılında Sivas Kongresi'nde saz çalmasıyla tanınmıştır. Âşık Veysel, Türk halk müziği kültürüne önemli katkılarda bulunmuş ve eserleri birçok müzisyen tarafından örnek alınmıştır. Türküleri, Türk müzik endüstrisinde sıkça yeniden yorumlanmış ve uluslararası alanda tanınmıştır. Âşık Veysel Şatıroğlu'nun hayatı ve sanatı, müzik tarihine olduğu kadar Türk kültürüne de önemli bir katkı sunmuştur. Eserlerinde insanların yaşamına dokunan konuları işleyerek, halkın içinden gelen bir sanatçı olarak büyük bir etki yaratmıştır. "Uzun İnce Bir Yoldayım", "Kara Toprak", "Güzelliğin On Para Etmez" gibi türküleri ile hafızalara kazınmıştır. Bu eserler, her yaş grubundan insanın keyifle dinlediği ve âşık geleneğinin en güzel örnekleri olarak kabul edilmektedir.

Âşıklık Geleneği

Halk sanatçıları, bir ulusun sanat tarihinde büyük etkisi olan önemli kişilerdir. Halk şairliği, kökleri İslamiyet öncesindeki ozanlık geleneğine kadar uzanan bir sanat formudur ve 15. yüzyılın sonlarından itibaren "âşık" terimi ile anılmaya başlamıştır (Bars, 2023: s. 149). Âşıklık geleneğini icra eden kişilere farklı dönemlerde çeşitli isimler verilmiştir; bunlar arasında âşık, saz şairi, ozan, halk şairi, halk ozanı, hak şairi, çöğür şairi, kalem şair, meydan şairi gibi terimler bulunmaktadır. Günümüzde ise tercihen "âşık" terimi daha yaygın olarak kullanılmaktadır (Sakaoğlu, 2014: s. 100-101). Bu gelenek, Türk halk müziği ve edebiyatının temel taşlarından biridir ve saz çalma, şiir okuma ve söyleme, türkü söyleme, halk hikâyeleri anlatma, mâni söyleme ve dans etme gibi birçok unsuru içermektedir. 16. yüzyıldan bu yana süregelen âşıklık geleneği, Türk edebiyatına birçok değerli isim kazandırmıştır, bunlardan biri de Âşık Veysel'dir. Bu geleneğin günümüzdeki temsilcileri arasında özellikle Kars yöresinde önemli bir varlık sürdürmektedir. Son dönemde ise Âşık Mahsuni Şerif, Neşet Ertaş, Murat Çobanoğlu gibi âşıklar, bu gelenekle Türkiye'de tanınmış ve bu özel sanat formunu daha geniş kitlelere ulaştırmışlardır.

Âşıklar, Türk kültüründe saygın bir yere sahip olup, geleneksel Türk müziği ve edebiyatının korunması ve yaşatılması için önemli bir rol oynamaktadır. Bu anlamda, Âşık Veysel'in sosyoloji, edebi, felsefi ve müzikal açılarından ele alınabilecek niteliklere sahip olduğu bilinmektedir. Şiirleri, türküleri ve sazıyla hem Türk halk müziği hem de edebiyatının zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Âşıklık geleneği içerisinde, halk şairleri yoksulluk, cehalet, rüşvet, nepotizm, yalancılık, hırsızlık gibi toplumsal konuları sık sık eleştirmişlerdir. Aynı zamanda, görevlerini yerine getirmeyen yöneticileri ve siyasi sorunları ele almışlar, doğa olayları gibi farklı konuları da işlemişlerdir (Çıblak, 2008: s. 18). Âşık Veysel, bu geleneğin önemli bir temsilcisi olarak, sözlerini yerinde ve etkili bir şekilde ifade etme konusunda usta bir yeteneğe sahiptir. Âşık edebiyatının doğuşu hakkında Özkul Çobanoğlu (2000: s. 128-129) çalışmasında şu görüşleri paylaşmıştır: Âşık edebiyatı, 12. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamış, 16. yüzyılda şekillenmiş ve 17. yüzyıldan itibaren geleneksel bir tarz haline gelmiştir. Çobanoğlu'na göre, âşık tarzının doğuşu ve icra edildiği mekânlar arasında bir ilişki bulunmaktadır. Başka bir deyişle, âşık tarzının icra edilmiş töresi, özellikle kahvehane ortamının etkisiyle oluşmuştur (Çobanoğlu, 2000: s. 137).

Âşıklık mesleğinde, geçmişten günümüze uygulanan ve gelenek haline dönüşen bazı kıstaslar bulunmaktadır. Âşıklık geleneğini temsil eden sanatçıların en önemli aracı sazdır. Saz çalabilme yeteneği ve saz eşliğinde şiirlerini seslendirebilme becerisi önemlidir. Zaman içinde kullanılan enstrümanlarda çeşitlenme ve değişiklikler görülmüştür. Anonim, âşık ve tekke şiirleri her zaman müziğin eşliğinde okunmuş, çoğu kez de enstrümanlarla birlikte sunulmuştur. İlk başlarda kopuz ve benzeri enstrümanlar şiire eşlik ederken, zamanla müzik aletleri arasında bağlama, çöğür, ney, mey, kudüm, tambur, kaval, düdük gibi çeşitlilikler oluşmuştur. Ancak şairlik ve şiir, her zaman müzikten ayrı düşmemiştir (Günay, 2008: s. 38). Bununla birlikte bir âşık, geniş bir repertuvara sahip olmalıdır. Geleneksel şiirlerin yanı sıra kendi bestelerini de sunabilmelidir. Halkın beğenisini kazanmak ve onları duygusal olarak etkileyebilmek önemlidir. Bu bilgiler ışığında Âşıklar, sözlü iletişim becerilerine sahip olmalıdır. Dolayısıyla şiirlerini, öykülerini ve anlatılarını etkili bir şekilde aktarabilmelidir. Âşıklık mesleği samimiyet gerektirir. Şiirlerin ve söylemlerin içtenlikle ifade edilmesi, dinleyiciler üzerinde daha güçlü bir etki bırakır. Şiirlerin ses ve ritim açısından uyumlu olması, dinleyicilerin kolaylıkla takip edebilmesini sağlar. Âşıklar, toplumun değerlerini koruma görevini üstlenir. Geleneksel değerleri yansıtan şiirler ve mesajlar verirler (Yardımcı, 2002: s. 175). Bu kıstaslar, âşıklık mesleğinin geçmişten günümüze aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Âşıklar, bu kıstaslara uygun olarak gelenekleri sürdürmekte ve toplumun kültürel mirasına katkıda bulunmaktadırlar. 20. yüzyılın güçlü sanatçılarından olan Âşık Veysel, sadece kendi dönemine değil, gelecek kuşaklara da hitap eden önemli bir figürdür. Toplumun sıkıntılarına duyarlı bir şekilde yaklaşmış, sosyal hayatın eksikliklerini ve haksızlıklarını eleştiriye tabi tutmuştur. Şiirlerinde, hem kendi kişisel deneyimlerinden yola çıkarak hem de doğrudan toplumsal meselelere dokunarak, toplumun sorunlarını açığa çıkarmıştır.

Âşık Veysel: Müziğin Kökleri ve Döneminin Etkileri

Âşık Veysel’in türkülerinin kaynakları hakkında yapılan araştırmalar, onun türkülerinin büyük bir kısmının geleneksel halk müziği repertuarından geldiğini göstermektedir. Ancak, bazı eserlerindeki söz ve melodi öğelerinin, onun kişisel hayatı ve deneyimleriyle de bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde halk arasında dilden dile aktarılmış ve zamanla değişikliklere uğramıştır. Türkülerinin kaynakları araştırılırken, bu geleneksel repertuarın yanı sıra, Veysel’in yaşadığı dönemdeki diğer müzikal etkiler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Âşık Veysel’in yaşadığı dönemde, Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde farklı kültürlerin etkilerinin görüldüğü bilinmektedir. Özellikle, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya’dan gelen göçmenlerin Anadolu’da yerleşmesiyle birlikte, müzikal kültürler arasında etkileşimler yaşanmıştır. Bu bağlamda köydeki halk ozanları ve diğer müzisyenler, ona ilham veren kişiler olmuştur, onun müzik yeteneğinin gelişmesinde büyük bir rol oynamıştır. Âşık geleneğinin kökenlerini halk ozanlarından, örneğin Karacaoğlu, Pir Sultan Abdal, Yunus Emre, Ömer Hayyam gibi birçok şairden alarak, onların eserlerini inceleyip okuyarak ve onlara ait eserleri seslendirerek başlamıştır. Ancak zamanla özgün eserlere imza atmıştır.

Âşık Veysel’in Eserlerinde Mimesis ve Ontoloji

Tabiat unsurları, insanlık tarihinde yaşamın ayrılmaz bir parçası olmuştur. Mimesis kuramı, sanatın doğayı, insanları ve olayları taklit ederek izleyiciye bir tür gerçeklik sunması gerektiğini savunur. Bu kuram, özellikle Aristoteles’in Poetika adlı eserinde detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Geleneksel Türk halk müziğinde, Âşık Veysel’in eserleri, mimesis kuramına örnek teşkil eder. Onun eserleri, genellikle gerçek yaşamdan izler taşıyarak doğayı, köy yaşamını, aşkı ve insan ilişkilerini yansıtır. Âşık Veysel’in eserlerinde, halk kültüründen alınan ve taklit edilen unsurlar, onun sanatında belirgin bir şekilde görülür. Dolayısıyla, Âşık Veysel’in eserleri, geleneksel Türk halk müziğindeki yansıma kuramına uygun bir şekilde, doğadan ve halkın yaşamından ilham alarak gerçekliği taklit eden bir sanat anlayışını temsil eder.

Ontoloji, eski Yunanca “ön, ont- óv, ovτ- (varlık)” ve “-λογία (logía) < -λόγος (logos)” kelimelerinden türetilmiştir (Bahaettin, 1924). Varlık sorununu ilk olarak antik Yunan düşünürü Aristoteles ele almıştır. Daha sonra Thales, Anaksimenes, Herakleitos, Empedokles ve Platon gibi önemli düşünürler varlıkların kökeni ve gerçekliği konusunu incelemişlerdir (Gümüş, 2019: s. 177). Antik Çağ’ın sona ermesiyle birlikte, Farabi, İbn Sina gibi düşünürler varlık olgusunu akılcı bir yaklaşımla sorgularken, Gazali ise sezgiye dayalı bir yaklaşım olduğunu ortaya koymuştur (Bilir, 2020, s. 2-9). Kant’a göre, temel varlık “Ding an sich” (şeyin kendisi)dir. Schopenhauer ise bu temel varlığı “son şey” olarak irade olarak tanımlar. Edmund Husserl’e

göre ise bu “son şey” saf ben (transandantal ego)dir (Nayır, 1993: s. 3). Günümüzde “varlık bilimi” terimiyle ifade edilen “ontoloji” kelimesi, en genel anlamıyla “varoluşun doğası ile en son anlamdaki gerçekliğin varlıksal yapısını soruşturan, bazen metafiziğin bir alt bölümü olarak da kabul edilen varlık felsefesini ifade eder (Güçlü, 2003: s. 1514).

Âşık Veysel’in eserlerinde genellikle doğa, toprak, koku, hayal, rüya, aşk, sevdâ, sevgi ve insanın iç dünyasına dair derin bir duyarlılık bulunmaktadır. Âşık Veysel’in gönül gözüyle algıladığı renkler, çiçekler, kokular, güzellik, sevdâ, sevgi ve duygular; mutlak varlığın yansımalarını temsil eder. Bu unsurlar, onun ontolojik düşüncesini şekillendiren temel unsurlar olarak kabul edilebilir. Ayrıca, insanın varoluşu ve evrensel konular, Âşık Veysel’in eserlerinde sıkça işlenen temalar arasındadır. Dolayısıyla, Âşık Veysel’in şiirleri, türküleri ve sözleri aracılığıyla genel olarak varlık, insan, aşk gibi temel konulara nasıl yaklaştığını anlamak mümkündür. Bu bağlamda “Kara Toprak” şiiri, ontolojik bir perspektiften bakıldığında, Âşık Veysel’in dünyaya ve hayata bakışını, varlık anlayışını yansıtmaktadır.

Dost dost diye nicesine sarıldım	İşkence yaptıkça bana gülerdi
Benim sadık yârim kara topraktır	Bunda yalan yoktur herkes de gördü
Beyhude dolandım, boşa yoruldum	Bir çekirdek verdim dört bostan verdi
Benim sadık yârim kara topraktır.	Benim sadık yârim kara topraktır
Nice güzellere bağlandım kaldım	Havaya bakarsam hava alırım
Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum	Toprağa bakarsam dua alırım
Her türlü istediğim topraktan aldım	Topraktan ayrılısam nerde kalırım
Benim sadık yârim kara topraktır.	Benim sadık yârim kara topraktır.
Koyun verdi, kuzu verdi, süt verdi	Dileğin varsa iste Allah’tan
Yemek verdi, ekmek verdi, et verdi	Almak için uzak gitme topraktan
Kazma ile dövmeyince kıt verdi	Cömertlik toprağa verilmiş Hak’tan
Benim sadık yârim kara topraktır.	Benim sadık yârim kara topraktır.
Âdem’den bu deme neslim getirdi	Hakikat istersen açık bir nokta
Bana türlü türlü meyve bitirdi	Allah kula yakın kul da Allah’a
Her gün beni tepesinde götürdü	Hakk’ın gizli hazinesi toprakta
Benim sadık yârim kara topraktır.	Benim sadık yârim kara topraktır.
Karnın yardım kazmayınan, belinen	Bütün kusurumu toprak gizliyor
Yüzün yırttım tırnağınan elinen	Merhem çalıp yaralarım düzlüyor
Yine beni karşıladı gülünen	Kolun açmış yollarımı gözlüyor
Benim sadık yârim kara topraktır.	Benim sadık yârim kara topraktır.
Her kim ki olursa bu sırra mazhar	(Şatıroğlu, 1971: s. 145-147).
Dünyaya bırakır ölmez bir eser	
Gün gelir Veysel’i bağrına basar	
Benim sadık yârim kara topraktır.	

“Dost dost diye nicesine sarıldım” Şairin varlık arayışında, dostluğun önemine vurgu yapar. İnsan ilişkilerinin hayatındaki arayışları temsil eder. “Benim sadık yârim kara topraktır” Şairin toprağa olan sadakatini ifade eder. Varlık anlayışında toprağın ayrıcalıklı bir konumu olduğunu gösterir. “Beyhude dolandım, boşa yoruldum” Hayatın anlamını arayış ve çabalara işaret eder. Varlıkla kurulan ilişkilerin boşluğuna dikkat çeker. “Nice güzellere bağlandım kaldım” Güzellik arayışının ve dünyevi cazibeye kapılmanın ontolojik sonuçlarını yansıtır. Güzellik ve varlık arasındaki ilişkiyi sorgular (Topakkaya, 2013: s. 92). “Her türlü istediğim topraktan aldım” Toprakla kurulan doğal ve karşılıklı ilişkiye vurgu yapar (Şenocak, 2017: s. 509). İnsanın temel ihtiyaçlarının toprakla karşılanabileceğini belirtir. “Koyun verdi, kuzu verdi, süt verdi” ifadesi, hayvansal ürünlerin ve doğal kaynakların topraktan elde edilmesine gönderme yapar ve doğa ile insan arasındaki karşılıklı bağa vurgu yapar. “Organik hayat, fizik-maddi tabakayı içine alır; ona dayanır, hatta bu tabakanın kanunları (örneğin zaman, mekân kategorileri) organik olanın derinliklerine kadar gider” düşüncesi, organik tabakanın insanın varlığına temel sağladığını ve bu tabakanın, psişik varlık tabakasının yükselmesini mümkün kıldığını ifade eder. Mengüşoğlu’nun belirttiği gibi, psişik alanla karşılaştığımız her yerde, bu alanın organik varlık tarafından taşınan bir varlık olduğunu gözlemleyebiliriz. Bu bağlamda, “Real dünyada organizma tarafından taşınmayan bir ruhla karşılaşmayız” (Mengüşoğlu, 1976, s.218) ifadesi, insanın psikolojik deneyimlerinin organik temelleri olduğuna işaret eder. “Âdem’den bu deme neslim getirdi” İnsanın soyunun topraktan gelmesine dikkat çeker. Varlığın temel kaynağının toprak olduğunu vurgular. “Bana türlü türlü meyve bitirdi” Doğanın insanın ihtiyaçlarına bollukla karşılık verdiğini ifade eder. Varlığın zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtır. “Her gün beni tepesinde götürdü” Toprağın insanın hayatını sürekli taşıdığına işaret eder. Varlık ve yaşamın devamlılığına vurgu yapar. “Karnın yardım kazmayınan, belinen” Toprağa kazma ile yapılan çalışmaların insan hayatına olan katkısını belirtir. İnsanın doğayla etkileşiminin fiziksel boyutuna vurgu yapar. “Her kim ki olursa bu sırta mazhar” Toprağın sırlarını anlama ve paylaşma olasılığını ifade eder. Varlık ve ontoloji üzerine düşünen herkesin bu sırta erişebileceğini belirtir. “Gün gelir Veyssel’i bağrına basar” ifadesi, şairin toprağa olan bağlılığının ölümsüz bir etki bırakacağını vurgular. Bu bağlamda, toprak sadece fiziksel bir varlık değil, aynı zamanda ruhsal ve sembolik bir anlam taşır, Veyssel için ise en güvenilir dost ve tahammül abidesidir (Çeribaş, 2011: s. 72).

Âşık Veyssel’in “Kara Toprak” şiiri, toprağın sembolizmini yoğun bir şekilde kullanarak şairin ontolojik düşünce sistemine derinlik katar. Toprak, şairin varlık anlayışının temelini oluşturur. Âşık Veyssel’in toprakla kurduğu bu bağ, şairin varlık, hayat, insan ve doğa ile ilişkisi üzerinden ontolojik bir derinlik kazandırır. Toprak, şairin gözünde sadece fiziksel bir unsur değil, aynı zamanda varlığın kaynağı, insanın soyunun başlangıcı, hayatın taşıyıcısı ve ölümle birleştiği nokta olarak görülür.

Âşık Veyssel: Türkülerinde Toprağın Anlamı ve Değişen Zamanların Etkileri

Âşık Veyssel’in müziği, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerindeki geleneksel Türk müziği tarzının etkilerini taşımaktadır. Ancak, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu ile birlikte batılılaşma hareketleri ve modernleşme çabaları etkisini göstermeye başlamıştır. Bu değişimler, Âşık Veyssel gibi geleneksel müzik sanatçılarının müzik anlayışlarını da etkilemiştir. Âşık Veyssel’in müziğinde, bu dönemde yaşanan değişimlerin etkileri hissedilebilir. Özellikle, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan sonra köylerde yapılan müzik ve halk kültürü etkinlikleri sınırlandırılmış, hatta yasaklanmıştır. Bu nedenle, Âşık Veyssel gibi geleneksel müzik sanatçıları, müziklerini ve sanatlarını yaşatmak için büyük mücadeleler vermek zorunda kalmıştır.

Âşık Veyssel, şiirlerinde insanın evrensel anlamda problemlerini ve insanı dile getirir. Toprak, onun için önemli bir tema olup doğum, kök salma, değişim ve dönüşümün mitolojik mekânı olarak görülür. Âşık Veyssel, toprağa büyük bir anlam yükler ve onu insanoğlunun faaliyetlerinin barınağı olarak görmektedir. Toprak, insanı gerçekliklere davet eden bir unsurdur ve insanın ontolojik dünyasını anlatmayı amaçlar. Toprak, yaşamın her aşamasında yanımızda olan, canlıları besleyen ve koruyan bir anadır. İnsanın toprağı işlemesi, doğaya hükmetmesi ve insanlık tarihini bilinciyle buluşturması anlamına gelir. Âşık Veyssel’in toprağı, yeryüzü cenneti kurma hayali olan bir kutsallığa sahiptir. Âşık Veyssel, topraktan bir dörtlükte şu şekilde bahseder:

“Nice güzellere bağlandım kaldım

Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum

Her türlü isteğim topraktan aldım

Benim sadık yârim kara topraktır” (Şatıroğlu, 1971: s. 145-147).

Âşık Veysel, her bireyin kendi yolunda başarıya ulaşmasının ardından söylediği türküyü ve onu kutlayan toprak ananın neşesini farklı bir dizeyle şöyle ifade eder:

“İşkence yaptıkça bana gülerdi

Bunda yalan yoktur herkes de gördü

Bir çekirdek verdim dört bostan verdi

Benim sadık yârim kara topraktır” (Şatıroğlu, 1971: s. 145-147).

Âşık Veysel’e göre, insanlar arasındaki eşitliğin en temel nedeni, insanın yaratılışının özünde toprak olmasıdır. İnsanın temel maddesi toprak olduğundan, bu ortak kökenden gelirler ve bu nedenle doğuştan gelen bir eşitliğe sahiptirler. Bu eşitlik, insanların temel varoluşlarına dayanır ve tüm insanları aynı temel değerlere sahip olarak görme fikrini yansıtır. Bu düşünce;

Cümle canlı hep topraktan

Var olmuştur emir haktan

Rahmet dile sen Allah’tan

Tükenmez rahmet deryası (Oğuzcan, 1999: s. 58),

dizelerinde olduğu gibi Âşık Veysel’in insanlar arasında her türlü ayrımcılığa karşı çıkışını ve insanların birbirine saygı göstermesi gerektiği inancını yansıtır. Âşık Veysel, toprağı insanın düşünce, söz ve eylemlerinin kaynağı olarak görür. İnsanları, kaçıklıkları gerçekliklere davet eden toprak, onun için ölüm, yeniden doğuş, kök salma, değişim ve dönüşümün mitolojik mekânıdır (Şenocak, 2017: s. 507). Bu bakış açısıyla Âşık Veysel, aynı vatan topraklarında yaşayan insanların birbirleriyle düşmanlık yapmalarını ve köklerini unutarak çatışmaya girmelerini eleştirmiştir. “Hepimiz Bu Yurdun Evlâtlarıyız” adlı şiirinde, bu konuya özel bir vurgu yapmıştır:

Hedef alıp dövüştüğün kardaşın

Seni yaralıyor attığın taşın

Topluma zararlı yersiz savaşın

Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız (Oğuzcan, 1999: s. 163).

Âşık Veysel, eserlerinde insanı merkeze koyan bir bakış açısı benimsemiştir. İnsanlar arasındaki eşitliği savunarak, ırk, dil, din ve mezhep farklılıklarını insanların ontolojik eşitliğiyle bağdaştırır. Ona göre, insanlar doğuştan eşittirler ve ırk veya inanç farklılıkları bu eşitliği bozmamalıdır. “Göklerden Süzüldüm Tertemiz İndim” adlı şiirinde bu düşüncüyü şu şekilde dile getirir:

“Göklerden süzüldüm tertemiz indim

Yere indim yedi renge boyandım

Boz bulanık bir sel oldum yürüdüm

Çeşit çeşit türlü türlü renge boyandım" (Oğuzcan, 1999: s. 37).

Âşık Veysel, her canlının eşit olduğu inancını vurgular. Ayrıca, din ve mezhep farklılıklarına karşı hoşgörölü bir tutum sergiler. Tek Tanrı'ya inanan insanlar arasında ayırım olmamalıdır. Mezhep çatışmalarını eleştirerek şu dizelerle ifade eder:

"Bakamaz mısın insanların işine

Kötülükler doğar peşi peşine

Mezhep kavgasına din döğüşüne

Sanki varıp sığmamışlar cennete." (Oğuzcan, 1999: s. 74)

Âşık Veysel, ayrıca "Uyan bu gafletten, uyuma yurttaş" adlı şiirinde ülkedeki insanları ilerleyen bilim ve teknolojiye karşı duyarsız kalmamaları konusunda uyarırken, birlik ve dayanışma duygusunu vurgular.

"Çalışalım, kurtulalım buhrandan

Nedir senlik, benlik usandık candan

İrkımız, neslimiz aynı bir kandan

Yurdun yaraların saralım kardaş" (Özen, 1998: s. 88) dizeleriyle aktarmaktadır.

Özetle; Âşık Veysel'in müzikal ve edebi eserleri, Türk kültürünün önemli bir parçası ve kültürel mirasıdır. Onun şiirleri ve şarkıları, Türk halk müziği geleneği içinde önemli bir yere sahiptir ve birçok müzisyen ve sanatçı tarafından yorumlanmıştır. Gelecek kuşaklara Âşık Veysel'in mirasını aktarmak için: Eserlerinin tanıtımı, özellikle genç nesillerin onu ve müziğini keşfetmesine yardımcı olabilir. Bu amaçla, konserler, müzik festivalleri ve sergiler düzenlenebilir, müzik eğitimi ve öğretiminde kullanılabilir. Bu sayede, gelecek kuşaklar onun müziğini ve sanatını daha iyi anlayabilir ve devam ettirebilir. Âşık Veysel'in yaşamı ve eserleri hakkında düzenlenecek kültürel etkinlikler, onun mirasının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması için önemli bir araç olabilir. Bu gibi çalışmalar, Âşık Veysel'in müzikal mirasının korunmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayacaktır.

Değerlendirme

Sonuç olarak, toprak ana kültü, doğayla derin bir bağlantı içinde olan ve toprağın yaşamın kaynağı olduğuna inanan birçok kültürde önemli bir rol oynayan bir inanç sistemidir. Bu kült, toprak ve doğurganlık kavramlarıyla ilişkilendirilmiş, toprak anası veya toprak tanrıçası gibi figürler aracılığıyla ifade edilmiştir.

Âşık Veysel gibi sanatçılar, bu toprak kültürünü sadece eserleri aracılığıyla değil, aynı zamanda toplumsal sorunlara dikkat çekme ve kültürel değerleri koruma konusundaki çabalarıyla da temsil etmişlerdir. Âşık Veysel'in, yaşamındaki zorluklara rağmen toprağa olan derin bağlılığı ve bu bağlılığı eserlerine yansıtmaması, Türk halk müziği geleneğine önemli katkılarda bulunmuştur. Âşık Veysel'in eserlerindeki mimesis ve ontolojik temalar, sanatın doğası ve varlık sorularına farklı bir bakış açısı getirir. 'Kara Toprak' şiiri, şairin toprakla kurduğu özel bağı üzerinden ontolojik derinlik kazanır. Bu analiz, Âşık Veysel'in evrensel konulara nasıl yaklaştığını anlamamıza ve eserlerinin varlık felsefesini nasıl yansıttığına dair önemli bir içgörü sunar. Onun "Gözlerim görseydi toprağı tanıyamazdım. Sizin gibi basar geçerdim..." sözleri, eserlerindeki toprakla olan bağı ne kadar kıymetli olduğunu hatırlatır. Âşık Veysel'in müzikal mirası, Türk kültürü ve sanatının ayrılmaz bir parçası olarak gelecek kuşaklara aktarılmaya devam etmektedir.

Âşık Veysel'in yaşamı, insan haklarına olan duyarlılığı ve adaleti savunma duruşuyla birlikte, onu sadece bir sanatçı değil, aynı zamanda ilham verici bir örnek haline getirmiştir. Bugün, onun izinden giden birçok müzisyen ve sanatçı, onun mirasını sürdürmek ve Türk kültürünü zenginleştirmek için çaba harcamaktadır. Âşık Veysel'in yaşamı ve sanatı, toplumun doğaya, kültüre ve adalet anlayışına duyarlılığını yansıtan anlamlı bir öyküdür. Bu nedenle, onun mirasının gelecek nesiller için yaşatılması, Türk kültürünün ve sanatının zenginliğini sürdürme adına büyük bir önem taşımaktadır.

Expanded Summary

Âşık Veysel was a Turkish folk music artist and poet. He lived from 1894 to 1973 and is widely recognized as one of the prominent artists of the 20th century. Âşık Veysel, who lost his eyesight due to an eye disease, worked as a farmer in his village but had a profound interest and talent in music. He learned to play the saz, a traditional Turkish musical instrument, from his father and developed his musical skills through inspiration from other musicians in his community. Âşık Veysel gained recognition for his saz playing at the Sivas Congress and made significant contributions to Turkish folk music. His songs have been frequently reinterpreted in the Turkish music industry and gained international recognition.

Âşık Veysel is a significant representative of the ashik tradition. Ashiks play a vital role in preserving the traditional music and literature of Turkish culture. These artists possess various talents, including playing the saz, reciting poetry, singing folk songs, and narrating folk tales. Âşık Veysel, along with other notable figures in this tradition, enriched Turkish folk literature.

Âşık Veysel's songs and poems often revolve around themes of people and the land. He holds a deep connection to the land and considers it a fundamental element in human life, emphasizing the profound connection between people and the land. He promotes equality among people, reconciling racial, linguistic, religious, and sectarian differences with the ontological equality of all human beings. Additionally, he conveys messages of tolerance and unity among people.

Âşık Veysel's music and poetry are an essential part of Turkish culture, and his legacy plays a significant role in passing down Turkish folk music and culture to future generations. His life and art serve as an inspiration for respecting human rights and advocating for justice. Âşık Veysel's music and ideas are treasures of Turkish culture and should be preserved and shared with future generations.

Activities and cultural initiatives like "Âşık Veysel Year" can contribute to the preservation and promotion of his legacy. Introducing Âşık Veysel's works through events such as concerts, music festivals, and exhibitions can help reach younger generations interested in exploring his music and art, ensuring the continuation of his legacy.

In conclusion, Âşık Veysel remains an unforgettable figure in Turkish culture. His music and art will continue to be an integral part of Turkish folk music and culture, providing inspiration to people and emphasizing values such as unity, tolerance, and respect for human rights that should be passed on to future generations.

KAYNAKÇA

- Alptekin, A. B. (2004). Âşık Veysel/Türkün Türkü Çağırırız. Ankara.
- Alptekin, A. B. (2009). Âşık Veysel. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Bars, M. E. (2023). Âşık Veysel'in Âşık Tarzı Şiir Geleneğini Temsil Gücü. Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi (Journal of Academic Literature), Âşık Veysel Hatırasına Gelenek ve Edebiyat Özel Sayısı, ss. 146-167.
- Bahaettin, M. (1924). Yeni Türkçe Lugat. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Bilir, D. G. (2020). Türk Öykücülüğünde Ölüm: Ontolojik ve Fenomenolojik Bir Yaklaşım (1950-1959). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Çıblak, N. (2008). Âşık Şiirinde Taşlamalar. Ankara: Ürün Yayınları.
- Çeribaş, M. (2011). Âşık Veysel'in Duygu ve Düşünce Dünyasında Toprak, Bilim ve Aklın Aydın-
lığında Eğitim, S. 134, s. 70-72
- Çobanoğlu, Ö. (2000). Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü. Akçağ Yayınları.
- Gazete, R. (2022). Resmi Gazete Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Güçlü, A. (2003). Felsefe sözlüğü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Günay, U. (2008). Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gümüş, İ. (2019). Âşık Veysel'in "Kara Toprak" şiirine ontolojik bir yaklaşım. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(1), 176-187, doi: 10.17218/hititsosbil.516787.
- Mengüşoğlu, T. (1949). Kant ve Scheler'de İnsan Problemi. İstanbul: PuJhan.
- Nayır, N. (1993). Hartmann ve Scheler'de Varlık Tabakaları Problemi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Oğuzcan, Y. Ü. (1999). Âşık Veysel, Dostlar Beni Hatırlasın. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Özen, K. (1998). Âşık Veysel / Selâm Olsun Kucak Kucak. Sivas.
- Sakaoğlu, S. (2014). Âşık Edebiyatı Araştırmaları. Konya: Kömen Yayınları.
- Şatiroğlu, Â. V. (1971). Dostlar Beni Hatırlasın, Ü. Y. Oğuzcan (Yay. Haz.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şenocak, E. (2017). Âşık Veysel'in Şiirlerinde Toprak Ana. Turkish Studies, Vol. 12/21, 503-518.
- Topakkaya, A. (2013). Âşık Veysel'in 'Güzelliğin On Para Etmez' Adlı Şiiri'ne Felsefi Açından Bir Bakış." Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Sayı 67, ss. 89-102.
- UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. (2022). Erişim adresi: www.unesco.org.tr
- Yardımcı, M. (2002). Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri/Anonim Halk Şiiri, Âşık Şiiri, Tekke Şiiri. Ankara.